

MŪŽIZGLĪTĪBA KĀ VĒRTĪBA MŪSDIENĀS

Lifelong Learning as a Value

Lasma BalceraiĀe

Rezekne Academy of Technologies, Latvia

Velta Lubkina

Rezekne Academy of Technologies, Latvia

Svetlana Usca

Rezekne Academy of Technologies, Latvia

Abstract. *Due to changes in the labour market over the last thirty years adult education has developed significantly. Adult education is becoming an integral part of every person's life and advancement towards certain goals. Many adults attempt to learn independently, by using information technology. During the Covid-19 pandemic, educational processes could only continue in e-environment, using e-platforms (Zoom, Microsoft Team, etc.) or blended learning (a mix of face-to-face lessons and lessons on e-platforms).*

The study was carried out within the framework of the Master's Thesis "Transformation of Educational Values in Lifelong Learning". Aim of the research: to seek the views of the Latvian population on the current educational values in lifelong learning in order to compare them in the period before and after the Covid-19 pandemic.

The paper analyses scientific literature and research; analytical reasoning is based on the results of the questionnaire.

Keywords: *adult learning, lifelong learning, motivation, values in education.*

Ievads

Introduction

21. gs. gan pasaulē, gan Latvijā notiek straujas pārmaiņas gan sociālajā un politiskajā, gan ekonomiskajā jomā, tās rada vajadzību pēc izmaiņām izglītībā (Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027. gadam "Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai", 2020). Izglītība pamatoti tiek uzskatīta par to cilvēces darbības jomu, kas visciešāk ietekmē cilvēku dzīves kvalitāti un labklājību. Izglītības sistēmas uzdevums ir reaģēt uz laika izaicinājumiem.

Mūsdienu izglītības sistēmā tiek veidots pamats cilvēka personības veidošanai, tiek sekots izglītības procesa maiņas tendencēm.

Pēdējo trīsdesmit gadu laikā sabiedrības izglītošana ir piedzīvojusi lielas pārmaiņas. Katras nākamās izmaiņas ir bijusi atbilde uz mainīgajiem sociālajiem un tehnoloģiskajiem apstākļiem. Šobrīd izglītība piedzīvo jaunas reformas, kuras pasteidzināja gan Latvijā, gan pasaulē Covid-19 pandēmija. Tas, savukārt, radīja nepieciešamību transformēt izglītības sistēmu, ieviešot mācību procesā informācijas tehnoloģijas, lai pieaugušo izglītība būtu pieejama visā Latvijas teritorijā.

Pētnieku grupa apkopojusi ieguvumus no attālinātajām mācībām t.i. informācijas tehnoloģiju attīstību, darba resursu ekonomija, plašāka izglītības pieejamība (Oliveira, Penedo, Pereira, 2018).

Pētījums veikts maģistra darba “Izglītības vērtību transformācija mūžizglītībā” ietvaros ar mērķi: noskaidrot Latvijas iedzīvotāju viedokli par esošām izglītības vērtībām mūžizglītībā, to salīdzināšanai pirms Covid-19 pandēmijas un pēc pandēmijas posmā.

Rakstā ir veikta zinātniskās literatūras un pētījumu analīze, analītiskie spriedumi balstīti uz anketēšanā iegūtajiem rezultātiem.

Izglītības vērtības pieaugušo izglītībā *Educational values in adult education*

Mūsdienās cilvēka zināšanas kļūst par valsts stratēģisko bagātību un par galveno ekonomiskās izaugsmes resursu. Pieaugušo izglītība ir nepieciešama dažādu aspektu dēļ, jo ir notikušas demogrāfiskā izmaiņas Eiropā, darba tirgū, un strauja tehnoloģiju attīstība, kur nepieciešamas zināšanas, lai ar tām strādātu (Castaño Muñoz, Redekers, Vuorikari, & Pendija, 2013). Katrs no šiem aspektiem ir tiešā veidā saistīts ar mūžizglītības nepieciešamību 21. gs. un tās attīstību. Zināšanas nodrošina indivīdam personīgo izaugsmi un lielākas iespējas darba tirgū. Mūžizglītības attīstība ir svarīgs ekonomiskās attīstības līdzeklis visos Latvijas reģionos.

Zināšanas ir gan vērtība, gan līdzeklis savas labklājības paaugstināšanai un ekonomikas veicināšanai gan Latvijā, gan pasaulē. Zināšanas ir konkurētspējas līdzeklis, tikai gudra un izglītota sabiedrība spēj pareizi izmantot tehnoloģijas un nodrošināt to ilgtspēju savā labā. Izglītība kopumā, visdažādākās nozarēs ir Latvijas tagadnes un nākotnes vērtība (Austruma, 2009). Pētījuma ietvaros veikta saistošo terminu un izglītības vērtību definīciju izpēte (skat. 1.tab.).

1. tabula. *Izglītības un vērtību definējumi*
 Table 1 *Definitions of education and values*

Termini	Terminu skaidrojumi
Kas ir vērtības?	Vērtības ir indivīda uzskati, tās attiecas uz vēlamajiem mērķiem. Vērtības kalpo kā standarti vai kritēriji. Vērtību mijiedarbība veido indivīda rīcību un lēmumus (Schwartz, S.H., 2017).
Motivācija	cilvēka uzvedības virzītājspēks, kas mudina un uztur mērķa sasniegšanu (Bostrom, E., & Palm, T., 2020).
Vērtības Latvijas Republikas Izglītības likumā	Šī likuma mērķis ir nodrošināt katram Latvijas iedzīvotājam iespēju attīstīt savu garīgo un fizisko potenciālu, lai veidotos par patstāvīgu un attīstītu personību, demokrātiskas Latvijas valsts un sabiedrības locekli (Izglītības likums, 1998).
Vērtībizglītība	Personas pamatvērtību - garīguma, morāles, kultūras, gara un fiziskās stājas - izkopšana, ģimenes vērtību un nacionālās identitātes apzināšanās; personas pašapziņas, pašvērtības apziņas, pašrefleksijas, valodspējas un radošuma izkopšana; iecietības, izlīgumspējas, līdzjūtības u.c. vispārcilvēcisko spēju attīstīšana; ievirze, motivācija un sagatavošana veiksmīgai profesionālajai karjerai (Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027.gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai”, 2020)
Mūzizglītība	ir izglītības process cilvēka dzīves garumā, kas balstās uz mainīgām vajadzībām iegūt zināšanas, prasmes, pieredzi, lai paaugstinātu vai mainītu savu kvalifikāciju atbilstoši darba tirgus prasībām, savām interesēm un vajadzībām (Pieaugušo izglītība, 2020).
Pieaugušo izglītība	daudzveidīgs mācību process, kas nodrošina pilngadīgas personas attīstību un konkurētspēju darba tirgū (Izglītības likums, 1998).

Izglītības un zinātnes ministrijas sagatavotajā dokumentā “Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027. gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai” tiek norādīts izglītības attīstības virsmērķis – “nodrošināt kvalitatīvas izglītības iespējas visiem Latvijas iedzīvotājiem, lai veicinātu viņu potenciāla attīstību un īstenošanu visa mūža garumā, un lai veidotu viņu spējas mainīties un atbildīgi vadīt pastāvīgās pārmaiņas sabiedrībā un tautsaimniecībā” (2020).

Pētnieces R. Lazarides un D. Raufelder (2021) norāda, ka šobrīd mācīšanās nav tikai jaunu zināšanu iegūšana, bet svarīgas ir arī gūtās emocijas procesa laikā, piemēram, prieks par paveikto un sasniegto, vai tieši pretēji neapmierinātība un garlaicība mācību laikā.

Pētījuma ietvaros, veicot publikāciju izpēti un novērošanu pedagoģiskajā darbā, varam secināt, ka pēdējo divdesmit gadu laikā ir notikusi spēcīga izglītības transformācija, kas saskatāms tajā, ka agrāk cilvēki tiecās uz aroda un diploma iegūšanu, tad šobrīd spēcīgu lomu spēlē izglītojamā motivācija un emocijas procesa laikā. Zinātnieku pētījumi (Phan, Ngu, Lins, Wang, & Shi, 2019) norāda uz to, ka skolotāja uzdevums ir rūpēties par katra izglītojamā labsajūtu, lai tas raisītu pozitīvas emocijas, piemēram, atlaide mācībām vai stipendija, kas ir svarīgs faktors mūžizglītībā.

Mūžizglītības un pieaugušo izglītības transformācija *Transforming Perspectives in Lifelong Learning and Adult Education*

Pieaugušo izglītība ir neatņemama mūžizglītības daļa. Iesaistei pieaugušo izglītībā nav noteikts vecumposms, bet ir iespēja atgriezties izglītības procesā pēc pamatskolas, vidusskolas pabeigšanas, vai pārtraukšanas, vai arī pēc augstākās izglītības ieguves, lai iegūtu jaunas zināšanas, prasmes, kompetences vai pilnveidotu jau esošās.

Mūžizglītība ietver formālo, neformālo un ikdienas mācīšanos, tā ir orientēta uz pieaugušajiem un nodrošina personības attīstību un konkurētspēju darba tirgū cilvēka mūža garumā. Zinātnieku grupa (Castaño Muñoz, Redekers, Vuorikari, & Pendija, 2013) norāda, ka mūžizglītībā ietver visas mācīšanās darbības pēc pamatizglītības apguves, paverot iespējas personai pilnvērtīgi pašrealizēties dažādās jomās vai, piemēram, pārkvalificēties vai celt savu kvalifikāciju.

Šobrīd pasaules kopienas strādā pie tā, lai mūžizglītība būtu pieejama gan kvalificētam, gan mazāk kvalificētam darba spēkam, gan arī, lai tas veidotu taisnīgāku un saliedētāku sabiedrību (Lifelong learning in transformation: promising practices in Southeast Asia, 2017).

Latvijai šobrīd nav skaidras un vienotas sistēmas par mūžizglītības attīstību, šāda sistēma ir nepieciešama, lai sabiedrībai dotu iespēju piemēroties jaunajiem darba tirgus apstākļiem, kādā no intervijām bija norādījis Saeimas deputāts M.Luksa (2020). Šobrīd valstij ir ievērojami vairāk jāvērs uzmanība uz pieaugušo izglītības veicināšanu, lai valsts un katrs indivīds varētu atkopties pēc sekām, ko izraisīja Covid-19 pandēmija. Tāpat valsts uzdevums ir iesaistīt darba tirgū darbiniekus, kuri zaudēja darbu pandēmijas dēļ, tādēļ ir jābūt izstrādātai stratēģijai, lai efektīvi izmantotu cilvēku prasmes darba vietās.

Katram izglītojamajam ir savs motīvs, kādēļ vēlas paplašināt esošās prasmes vai iegūt jaunas. Pētījumā “Nodarbināto pieaugušo ar zemu kvalifikāciju efektīvākas iesaistes mācībās izvērtējums” (2020) tiek uzsvērts, ka galvenie ieguvumi no mācībām ir jaunas darba vietas atrašana, paaugstinājums amatā, lielāka darba samaksa un jauni darba pienākumi. Daļai pieaugušo izglītošanās sniedz iespēju labāk izpildīt savus darba pienākumus, personīgie ieguvumi, uzlabojums ikdienas dzīvē un jaunas iespējas personīgā biznesa veidošanā. Savukārt, daļai pieaugušo motivāciju mācīties rada darba devēja uzslava vai atzinības izteikšana.

Daļa pieaugušo izglītoties izvēlas, lai attīstītu un pilnveidotu savu personību. Tomēr daudzos gadījumos izglītojamie apgūst jaunas prasmes, lai turpinātu savu karjeru vai nezaudētu esošo darbu.

Lai pārtrauktu Covid-19 pandēmijas izplatību, daudzās valstis iestādēs, uzņēmumos un izglītības vietās tika ieviesta jauna politika, proti, strādāt no mājām - attālināti. Vairākos pētījumos tika atklāts, ka Covid-19 pandēmija būtiski ir ietekmējusi izglītības nozari (Efriana, 2021). Par galveno mācību metodi tika izmantota tiešsaistes mācīšanās pieeja. L. Efriana (2021) norāda, ka Covid-19 pandēmijas apstākļos šī metode varēja būt risinājums, lai mācību process varētu turpināties. Pandēmijas laiks pierādīja, ka arvien vairāk ikdienas darbus, tai skaitā apmācības var veikt attālināti.

Neskatoties uz to, ka ne vienmēr ir sarežģīti veicamie uzdevumi, tomēr izmantojot jaunās tehnoloģijas, cilvēkiem ir jābūt atbilstošām prasmēm, lai ar tām rīkotos. Pētījumā “Launch of the 2019 Skills Outlook: Thriving in a Digital World” Eiropā tikai Beļģija, Dānija, Somija, Nīderlande, Jaunzēlande, Norvēģija un Zviedrija apsteidz citas valstis digitalizācijas jomā. Te iedzīvotājiem ir labas prasmes un labs atbalsts mūzizglītības sistēmai, kas ļauj viņiem maksimāli izmantot visas priekšrocības, ko dod digitalizācija. Savukārt, Itālijā, Lietuvā, Slovākijā cilvēkiem bieži trūkst pamatprasmes, lai varētu darboties digitāli (2019). Latvijā, salīdzinot ar citām OECD valstīm, pieaugušo digitālās prasmes ir vērtējamas kā zemas (Pieaugušo digitālās, tehnoloģiju, un valodu prasmes: to attīstīšanas iespējas un izaicinājumi Latvijā”, 2021), ko apliecina arī Ziņojums par Latvijas produktivitāti (2020), kurā secināts, ka Latvijā ir viens no augstākajiem iedzīvotāju īpatsvaram dažādu vecumu grupās, kuriem ir zems vispārējo digitālo prasmju līmenis.

Lai Latvijas darba tirgus spētu attīstīties, ir nepieciešami speciālisti, kas gatavi visu laiku pilnveidot savas prasmes un apgūt jaunas. Iepriekš minētajā ziņojumā norādīts, ka vairāk kā trešdaļa pieaugušo nepiedalās un arī nākotnē neplāno piedalīties pieaugušo izglītības aktivitātēs (2021). No pieaugušo izglītības jābūt ekonomiskam pienesumam Latvijas darba tirgū. Šobrīd nav veikti pētījumi, cik liels būtu IKP, ja visas personas, kas ir ar zemu kvalifikāciju vai bez tās pilnveidotu vai apgūtu jaunas un tās pielietotu darba tirgū.

Latvijas Republikas Saeimas izdotajā ziņojumā “Pieaugušo digitālās, tehnoloģiju, un valodu prasmes: to attīstīšanas iespējas un izaicinājumi Latvijā” (2021) tiek secināts, ka veiktie pasākumi palielināt pieaugušo dalību izglītībā Latvijā ir zemi, tas nozīmē, ka pieaugušie nav bijuši gatavi mainīt savus paradumus, lai apgūtu jaunas prasmes. M. Luksa norāda, ka iedzīvotāju motivāciju mācīties iespējams varētu paaugstināt, veidojot individuālu pieeju katram, t.i. personiski uzrunājot mazkvalificētus darbiniekus vai darba meklētājus, kā arī sniedzot atbalstu karjeras attīstībā (2020). Pētījumā “Nodarbināto pieaugušo ar zemu kvalifikāciju efektīvākas iesaistes mācībās izvērtējums” (2020) tiek secināts pieaugušajiem ir nepieciešama konsultācija, lai noskaidrotu piemērotāko mācību programmu un, otrkārt, ir nepieciešams nozīmīgs atbalsts no darba devējiem mācībām un tādu mācību norises organizācija.

Pētījuma metodoloģija *Research methodology*

Pētījuma dalībnieki

Pētījumā piedalījās respondenti vecumā no 25 līdz 70 gadiem, vidējais vecums 40 gadi. Vecuma posmā no 25 līdz 34 gadiem piedalījās 40 % no kopējā respondentu skaita, no 35 līdz 44 gadi – 34 %, no 45 līdz 64 gadi – 25 % un no 65 gadi līdz 70 – 1 %.

Kopējais respondentu skaits 389, no kuriem 70,4 % ir sievietes un 29,6 % vīrieši, pēc tautība 91 % ir latvieši, 7,2 % krievi un 1,8 % cita. Veiktajā pētījumā tika aptverta visa Latvijas Republika, t.i. no galvaspilsētas aptaujā piedalījās 29 % respondenti, no Rīgas reģiona 18,8 %, no Vidzemes 13,1 %, no Kurzemes 12,9 %, no Zemgales 12,9 % un Latgales 13,4 %.

No kopējā respondentu skaita augstākā izglītība ir 68,1 %, profesionālā vidējā izglītība 17,5 %, vidējā izglītība 12,6 %, pamatizglītība 1,3 % un sākumskola vai nepabeigta pamatskola 0,5 %.

Esošajā darba vietā strādā līdz vienam gadam 7,2 % no kopējā respondentu skaita, no viens līdz divi gadi 8,7 %, no diviem līdz pieciem gadiem 22,1 %, no pieciem līdz 10 gadiem 21,1 %, vairāk kā 10 gadi 35,5 %, savukārt, šobrīd nav darba attiecībās 5,4 %.

Instrumentārijs

Anketa tika izveidota no 25 jautājumiem, kas tika sadalīti divos blokos. Pirmajā blokā tika uzdoti jautājumi, kas saistīti ar attieksmi pret esošām izglītības vērtībām, to salīdzināšanai pirms Covid-19 pandēmijas un pēc Covid-19. Otrajā blokā respondenta demogrāfiskie dati, izglītību, darbības jomu un nodarbinātību.

Pētījuma ierobežojumi

Aptauja tika izveidota interneta aptaujas vietnē *Google Forms*, un interneta saite uz šo aptauju tika publicēta dažādos sociālajos tīklos laika posmā no 2021. gada aprīļa līdz jūnijam. Šāda pieeja ļauj aptvert plašu respondentu loku, tomēr jāņem vērā, ka piedalās tie, kuri ir aktīvi sociālajos tīklos. Mazaktīvo respondentu grupa netiek aptverta. Iegūtie rezultāti iezīmē tendences.

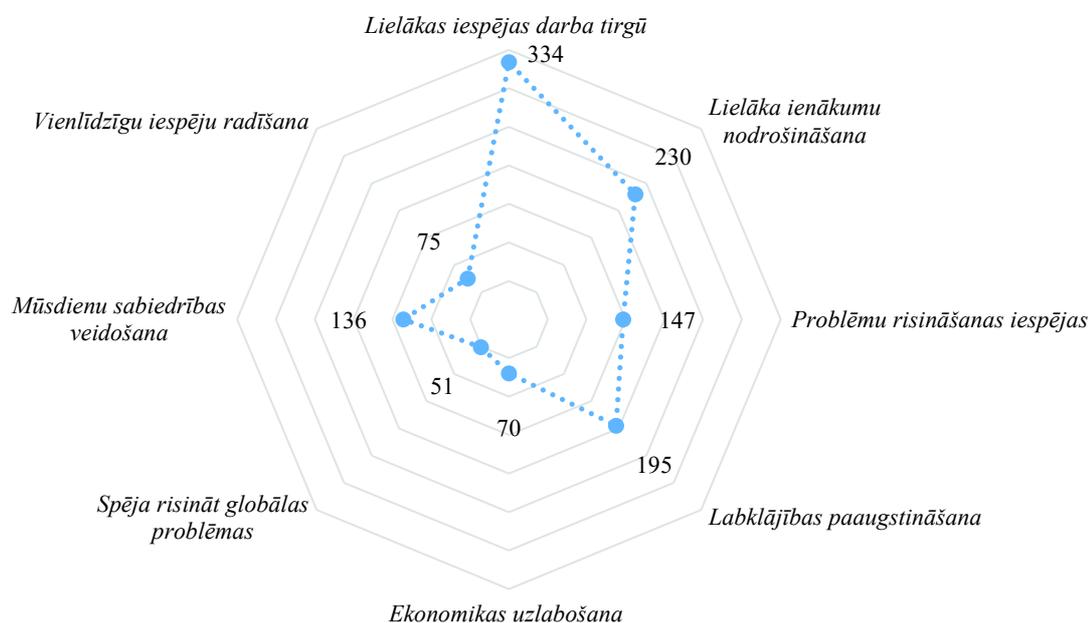
Pētījuma rezultāti

Research results

Pētījuma ietvaros tika veikta anketēšana, kas pēc būtības ir subjektīva datu ieguves forma, tomēr ar šo metodi ir iespējams apzināt sabiedrības daļas viedokli. Aptaujas mērķis bija noskaidrot Latvijas iedzīvotāju viedokli par esošām izglītības vērtībām mūzizglītībā, to salīdzināšanai pirms Covid-19 pandēmijas un pēc pandēmijas posmā. Aptaujā iegūtie dati sniedz atbildes uz pētījuma mērķi izvirzītajiem uzdevumiem par mūzizglītības vērtībām.

Būtisks faktors pieaugušo izglītības apguvei ir dzīves vieta, jo nokļūšana līdz mācību vietai ir izšķiroša tam vai izglītojamais būs gatavs laika resursa ziņā un finansiālā sākt un pabeigt izvēlēto mācību programmu. Veiktajā aptaujās tika noskaidrots, ka no kopējā respondentu skaita pilsētā dzīvo 72,5 %, ciemā – 18,8 % un viensētā – 8,7 %.

Pētījums parādīja, ka pieaugušie izvēlas mācīties dažādu motīvu vadīti. Respondentiem tika uzdots jautājums “Kādi ir ieguvumi no izglītības?”

1.attēls. **Ieguvumi no izglītības** (gadījumu skaits, aptaujas dati)
 Figure 1 **Advantages of education** (number of cases, survey data)

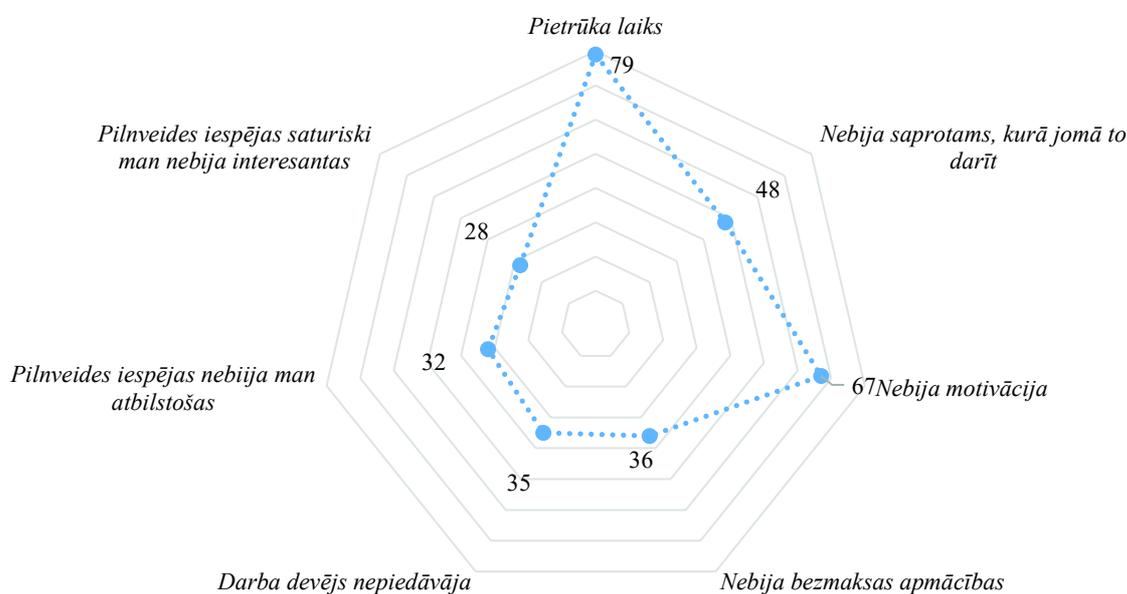
Iegūtie aptaujas dati ļauj secināt, ka 86,9 % respondenti uzskata, ka, iegūstot izglītību, pastāv lielākas iespējas darba tirgū, 59,1 % ir norādījuši, ka pastāv lielāka iespēja ienākumu gūšanai un 50,1 % norādīja, ka tiek paaugstināta sava labklājība. Kopumā var secināt, ka lielākoties pieaugušie izvēlās mācīties, lai iegūtās prasmes varētu pielietot darba tirgū, kas nodrošinātu augstāku atalgojumu.

No anketēšanas rezultātiem tika noskaidrots, ka mazāk kā puse, t.i., 39,8 % no visiem respondentiem, strādā darbības jomā, kurā ir iegūta izglītība, vairāk kā ceturtdaļa no kopējā respondentu skaita ir norādījuši, ka nestrādā jomā, kurā tika iegūta izglītība, savukārt, 5,4 % nav iegūta profesija. Savukārt uz uzdoto jautājumu “Vai Jūsu esošās prasmes atbilst darba tirgus prasībām?” apstiprinoši atbildēja 42,4 %, savukārt, “drīzāk jā” norādīja 51,2 % un drīzāk neatbilst un neatbilst – 6,4 % respondentu. Tas dod iespēju secināt, ka ne visi, kas ieguvuši arodizglītību, vidējo profesionālo vai augstāko profesionālo izglītību, strādā attiecīgajā jomā.

Saeimas ziņojumā par “Pieaugušo digitālās, tehnoloģiju, un valodu prasmes: to attīstīšanas iespējas un izaicinājumi Latvijā” (2021) tika norādīts, ka viena trešā daļa pieaugušo nekad nav izglītojušies pēc pamatizglītības vai vidusskolas

iegūšanas un to neplāno darīt tuvākajā laikā. Lai noskaidrotu respondentu aktivitāti par iesaisti pieaugušo mācībās, tika uzdots jautājums, vai līdz Covid-19 pandēmijai un pandēmijas laikā to ir darījuši. No iegūtajiem datiem var secināt, ka 60,4 % ir iesaistījušies apmācībās, 29,5 % respondentu nebija tāda iespēja, savukārt, 11,1 % respondentu norādīja, ka to nevēlējās.

Lai celtu darba ražīgumu darba vietā, darbiniekiem nepārtraukti ir jāpaaugstina savas kompetences, tādēļ ne tikai darbiniekam, bet arī darba devējam jāmeklē iespējas un risinājumi, kā to efektīvāk izdarīt. Daudzi respondenti, kas bija darba attiecībās strādājot klātienē vai attālināti Covid-19 pandēmijas laikā cēla un pilnveidoja savas prasmes un kompetences dažādās jomās (informāciju un telekomunikācijas jomā – 34,2 %, svešvalodas – 18,3 %, savā profesijā – 45,2 %, jauna profesija – 15,4 %, personīgās prasmes un sociālās kompetences – 33,2 %, paplašināja savu redzes loku – 41,9 %). Vairāk kā puse respondentu izvēlējās pilnveidot prasmes vai iegūt jaunas pēc paša iniciatīvas, savukārt, 26,5 % to darīja gan pēc savas un darba devēja iniciatīvas, 5,1 % iesaistījās mācībās, pēc darba devēja iniciatīvas, savukārt 16,5 % norādīja, ka netika pilnveidotas prasmes vai iegūtas jaunas Covid-19 ārkārtējās situācijas laikā.

2.attēls. Iemesli, kas atturēja no iesaistes pieaugušo mācībās Covid 19 laikā
(gadījumu skaits, aptaujas dati)

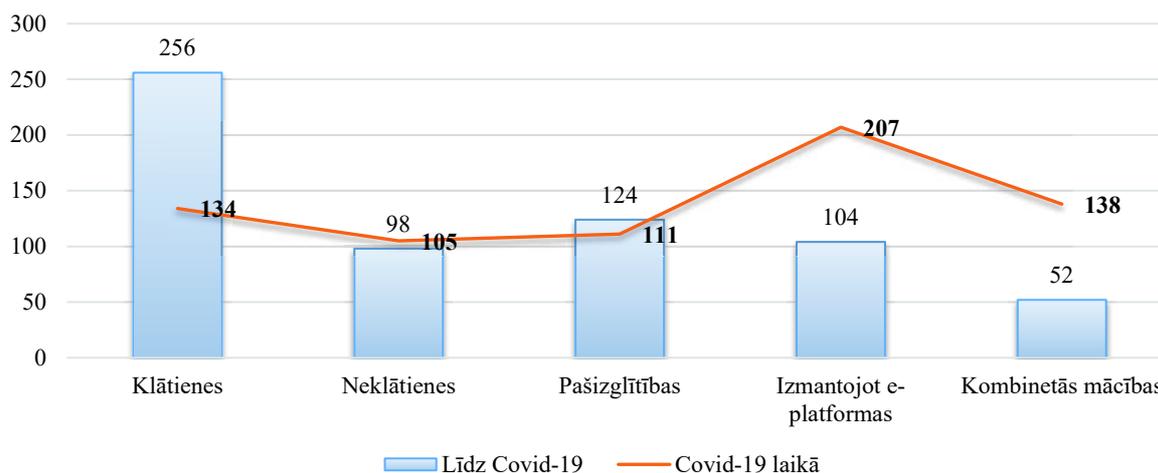
Figure 2 Reasons that discouraged adult learning during Covid 19
(number of cases, survey data)

Iegūtie dati norāda, ka prasmju pilnveidošanai un jaunu iegūšanai galvenais šķērslis bija laika trūkums, ko norādīja vairāk kā piektdaļa, t.i. 20,3 % no visiem respondentiem, un motivācijas trūkums 17,2 %. Lai iesaistītos pieaugušo izglītībā ir jābūt motivācijai to darīt, tā var izpausties kā iekšējā (pašvērtējuma celšana, atzinība) vai/un ārējā (amata paaugstinājums, algas paaugstinājums). Autori D. Mallows un J. Litser (2016) savā pētījumā ir norādījuši, ka viens no veidiem, kā panākt plašāku iesaisti pieaugušo izglītībā, ir cieši sasaistīt piedāvājumu ar motivāciju.

Respondenti norāda apgūt jaunas prasmes un iemaņas galvenokārt motivētas, ka var iegūt vairāk zināšanu par to, kas interesē 72,5 %, ir vēlme iegūt ikdienā noderīgas zināšanas un prasmes 57,3 %, sevis pilnveidošana kā personību 58,1 % un celt savu pašvērtējumu 45,8 %. Pētījumos norāda, ka pieaugušos vairāk motivē pašizaugsmes iespējas, intereses un vēlme mācīties (Mirke & Cakula, 2019), kas anketēšanā arī apstiprinājās.

Daļai respondentu ir svarīgi mācību laikā veidot jaunus kontaktus 36,8 % un uzturēt komunikāciju 32,1 %. Nedaudz mazāk kā puse, t.i. 47,3 %, norādīja, ka svarīgi ir iegūt dokumentālu apliecinājumu par apmeklētajiem kursiem vai semināriem. 37,5 % respondentu norādīja, ka cēla savu kvalifikāciju, lai labāk veiktu savus darbu pienākumus, aptuveni trešdaļa vēlas palielināt iespēju dabūt jaunu darbu, savukārt, 14,7 % samazināt riskus zaudēt to. Vairāk kā piektdaļa norādīja, ka jaunas vai papildus zināšanas un prasmes ir nepieciešamas, lai uzsāktu savu biznesu.

Covid-19 pandēmijas laikā darba un izglītības process lielākoties tika organizēts attālināti. Tiešsaistes mācības ir tiešā veidā vērstas uz interneta tehnoloģiju izmantošanu, kas ir ļoti atkarīgas no to pieejamības (Efriana, 2021). Centrālās statistikas pārvaldes dati liecina, ka mājsaimniecībās interneta pieejamība katru gadu turpina pieaugt. 2019. gadā 85,4 % mājsaimniecībās bija pieejams internets (Turpina pieaugt interneta izmantošana mājsaimniecībās, 2019). Tādēļ var uzskatīt, ka Latvijas infrastruktūra ir pietiekami labi attīstīta, lai apmācības sekmīgi varētu norisināties attālināti. Arī anketas dati norāda personas, kuras izmanto interneta pakalpojumus vairāk kā 70 % dzīvo pilsētā, kur ir labāks interneta pārklājums.

3.attēls. Mācību organizācijas forma līdz Covid-19 un pandēmijas laikā
(gadījumu skaits, aptaujas dati)

Figure 3 Learning organization form up to Covid-19 and during the pandemic
(number of cases, survey data)

Anketēšanā tika noskaidrots, ka līdz Covid-19 pandēmijai mācību organizācijas forma “klātiene” bija ērtāka un pieejamāka 65,8 % respondentu, savukārt, pandēmijas laikā vai pēc pandēmijas vairs tikai šādu apmācības formu izvēlētos 34,4 %, no 3.attēla redzams, ka puse izglītojamo priekšroku turpmāk dos kādai citai mācību organizēšanas formai, kas, galvenokārt, skaidrojams ar resursu ekonomiju, nemācoties klātienē, t.i. naudas un laika resurss, kas tiek patērēts dodoties uz mācību vietu.

Tiešsaistes mācības ir tālmācības daļa, kas apvieno elektroniskās tehnoloģijas vai internetā balstītas tehnoloģijas. Tiešsaistes mācības ir mācību stundu organizēšana, lai sasniegtu lielas izglītojamo grupas (Efriana, 2021). No iegūtajiem datiem anketēšanā redzams, ka līdz Covid – 19 pandēmijai izmantojot e-platformas (piemēram, Zoom, Microsoft Team u.c.) izvēlējās vidēji 26,7 %, savukārt tagad tie būtu gandrīz 53,2 % no kopējā respondentu skaita. Tāpat vērojams, ka kombinētās mācības (daļa nodarbību klātienē, daļa e-platformās) būs pieprasītākas nekā līdz Covid-19 pandēmijai. Būtiski izmaiņas nav vērojamas mācību organizēšanas formai, ko turpmāk izvēlēties respondenti, t.i. neklātiene un pašizglītība, ko vidēji atzīmēja no 25 – 30 % no kopējā respondentu skaita. No aptaujas datiem var secināt, ka nākotnē klātienes mācību forma ar vien samazināsies, ja valsts politika uz to būs vērsta. Veiktajā pētījumā “Izvērtējums par attālinātā darba ietekmi uz produktivitāti ilgtermiņā un priekšlikumu sagatavošana produktivitātes paaugstināšanai attālinātā darba apstākļos” (2021)

aprēķini norāda, ka aptuveni 38 % no nodarbinātajiem potenciāli var strādāt attālināti, savukārt, izglītībā 68 %.

Pāreja no tradicionālajām mācību metodēm prasa jaunas vai papildus prasmes digitālajās tehnoloģijās (Howard, Boettcher, Justice, & Schenk, 2010). Vairāk kā 83,5 % respondentu bija norādījuši, ka šobrīd digitālās zināšanas netraucē apgūt jaunas prasmes, savukārt daļēji traucē vai traucē bija norādījuši 15,9 %, kas ir vērtējams kā labs rezultāts, lai nākotnē mācību procesu varētu virzīt uz daļēji attālinātu izmantojot e-apmācību platformas.

Tādā veidā veiktais pētījums norādīja uz izglītības vērtību transformācijas nepieciešamību, kas jau uzsākta pandēmijas apstākļos un ir iegūta būtiska pieredze mācību procesa organizēšanai mūžizglītībā pēc pandēmijas posmā.

Secinājumi

Pētījums veikts maģistra darba “Izglītības vērtību transformācija mūžizglītībā” ietvaros ar mērķi: noskaidrot Latvijas iedzīvotāju viedokli par esošām izglītības vērtībām mūžizglītībā, to salīdzināšanai pirms Covid-19 pandēmijas un pēc pandēmijas posmā.

Veiktā pētījuma rezultātā varam izdarīt vairākus secinājumus:

1. Veicot publikāciju izpēti un novērošanu pedagoģiskajā darbā, varam secināt, ka pēdējo divdesmit gadu laikā ir notikusi spēcīga izglītības transformācija, kas saskatāms tajā, ka agrāk cilvēki tiecās uz aroda un diploma iegūšanu, tad šobrīd spēcīgu lomu spēlē izglītojamā motivācija un emocijas procesa laikā. Zinātnieku pētījumi (Phan, H.P., Ngu, B.H., Lins, R.-Y., Wang, H.-W. & Shi, S., 2019) norāda uz to, ka skolotāja uzdevums ir rūpēties par katra izglītojamā labsajūtu, lai tas raisītu pozitīvas emocijas, kas ir svarīgs faktors mūžizglītībā.
2. Pētījuma ietvaros veikta anketēšana, kas sastāv no 25 jautājumiem, kas tika sadalīti divos blokos: jautājumi, kas saistīti ar attieksmi pret esošām izglītības vērtībām, to salīdzināšanai pirms Covid-19 pandēmijas un pēc Covid-19 un respondentu demogrāfiskie dati, izglītība, darbības joma un nodarbinātība.
3. Veiktā datu analīze saistībā ar:
 - Ieguvumiem no izglītības;

- Iemesliem, kas atturēja no iesaistes pieaugušo mācībās Covid 19 laikā;
- Mācību organizācijas formām līdz Covid-19 un pandēmijas laikā, norādīja uz izglītības vērtību transformācijas nepieciešamību, kas jau uzsākta pandēmijas apstākļos un ir iegūta būtiska pieredze mācību procesa organizēšanai mūžizglītībā pēc pandēmijas posmā.

Summary

Adult education is becoming an integral part of every person's life and advancement towards certain goals. Many adults attempt to learn independently, by using information technology.

As a result of the study we can draw several conclusions:

1. By researching publications and observing pedagogical work, we can conclude that a powerful transformation of education has taken place over the last twenty years, which is evidenced by the fact that previously people sought to acquire a profession and a diploma, but nowadays a strong role is played by the motivation of learners and their emotions during the process. Studies by researchers (Phan, H.P., Ngu, B.H., Lins, R.- Y., Wang, H.-W. & Shi, S., 2019) suggest that it is the teacher's task to take care of the well-being of each learner, by evoking positive emotions, which is an important factor in lifelong learning.
2. The study included a questionnaire of 25 questions that was divided into two blocks: questions related to the attitude towards current educational values in order to make a comparison between the period before and after the Covid-19 pandemic, and the demographics, education, scope of activity and employment of the respondents.
3. The data analysis performed in relation to:
 - Benefits of education;
 - Reasons for not willing to participate in adult education during Covid-19;
 - Forms of learning organization before Covid-19 and during the pandemic, pointed out the need for transformation of educational values, which has already begun during the pandemic conditions

and has provided significant experience for the organization of learning process in lifelong learning after the pandemic.

Acknowledgement

Raksts izstrādāts FLPP projekta „Izglītības vērtību transformācija sociālas kopienas kultūras un ekonomiskajai izaugsmei (IzVeTSKKEI)” Nr. Izp-202011-0178 ietvaros.

Literatūra

References

- Austruma, S. (2009). *Jauniešu vērtības patērētājsabiedrībā Latvijā*. Retrieved from https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/4694/21767-Spodra_Austruma_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Bostrom, E., & Palm, T. (2020). Expectancy-value theory as an explanatory theory for the effect of professional development programmes in formative assessment on teacher practice. *An international journal of teachers' professional development*, Vol. 24, 539–558. DOI: 10.1080/13664530.2020.1782975
- Castaño Muñoz, J.; Redekers, K., Vuorikari, R., & Pendija, Ī. (2013). Open Education 2030: planning the future of adult learning in Europe. *European Commission. Published by Taylor & Francis*, Vol. 28, No. 3, 171–186. DOI:10.1080/02680513.2013.871199
- Efriana, L. (2021). Problems of Online Learning during Covid-19 Pandemic in EFL Classroom and the Solution. *JELITA: Journal of English Language Teaching and Literature*, Volume 2, Number 1, 38-47. Retrieved from <https://jurnal.stkipmb.ac.id/index.php/jelita/article/view/74/52>
- Howard, C., Boettcher, J., Justice, L., & Schenk, K. (2005). *Encyclopaedia of distance learning. Volume 2*. Idea Group, USA, Gregory C. Sales. Developing online Faculty competencies.
- Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027.gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai”* (2020). Retrieved from Izglītības un zinātnes ministrija. https://www.izm.gov.lv/sites/izm/files/iap2027_projekta_versija_apspriesana_16072020_1_2.pdf
- Izglītības likums* (1998). Pieejams: Latvijas Republikas tiesību akti. Retrieved from <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>
- Izvērtējums par attālinātā darba ietekmi uz produktivitāti ilgtermiņā un priekšlikumu sagatavošana produktivitātes paaugstināšanai attālinātā darba apstākļos* (2021). Retrieved from <https://www.em.gov.lv/lv/media/4223/download>
- Latvijas produktivitātes ziņojums* (2020). Retrieved from <https://www.em.gov.lv/lv/media/8753/download>

- Launch of the 2019 Skills Outlook: Thriving in a Digital World* (2019). Retrieved from <https://www.oecd.org/education/oecd-skills-outlook-e11c1c2d-en.htm>
- Lazarides, R., & Raufelder, D. (2021). Control-value theory in the context of teaching: does teaching quality moderate relations between academic self-concept and achievement emotions? *British Journal of Educational Psychology*, Vol. 91, 127–147. DOI: 10.1111/bjep.12352
- Lifelong learning in transformation: promising practices in Southeast Asia* (2017). Retrieved from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000253603>
- Luksa, M. (2020). *Pieaugušo izglītība: pārmaiņas norisinās, bet lēni*. Retrieved from <https://lvportals.lv/norises/314133-pieauguso-izglitiba-parmainas-norisinās-bet-leni-2020>
- Mallows, D., & Litster, J. (2016). *How can we motivate adults to engage in literacy and numeracy learning?* Retrieved from <https://dera.ioe.ac.uk/28521/1/skills-lifelong-learning-motivating-engagement.pdf>
- Mirke, E., & Cakula, S. (2019). Adults' Digital Competence and Readiness for Online Learning: Preliminary Findings on Latvian Adult Learners' Readiness to Study Online. *International Journal of Advanced Trends in Computer Science and Engineering*, 8(1), 22–27. DOI: 10.30534.2019.0581.12019
- Nodarbināto pieaugušo ar zemu kvalifikāciju efektīvākas iesaistes mācībās izvērtējums (2020). Retrieved from <http://petijumi.mk.gov.lv/node/3180>
- Phan, H.P., Ngu, B.H., Lins, R.-Y., Wang, H.-W. & Shi, S. (2019). Predicting and enhancing students' positive emotions: An empirical study from a Taiwanese sociocultural context. *Heliyon*, Vol. 5, No. 10. DOI: h10.1016/j.heliyon.2019.e02550
- Pieaugušo digitālās, tehnoloģiju, un valodu prasmes: to attīstīšanas iespējas un izaicinājumi Latvijā (2021). Retrieved from https://www.saeima.lv/petijumi/Pieauguso_izglitiba_petijums.pdf
- Pieaugušo izglītība (2020). Retrieved from <https://www.izm.gov.lv/lv/pieauguso-izglitiba>
- Santana de Oliveira, M.M., Torres Penedo, A.S., & Pereira, V. (2018). Distance education: advantages and disadvantages of the point of view of education and society. *Dialogia*, Vol. 29, 139-152. DOI: 10.5585/dialogia.N29.7661
- Schwartz, S.H. (2017) The Refined Theory of Basic Values. *Values and Behavior*, 51-72. DOI: 10.1007/978-3-319-56352-7_3
- Turpina pieaugt interneta izmantošana mājsaimniecībās* (2019). Retrieved from <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/zinatne-ikt/datori-internets/meklet-tema/2580-iedzivotaju-interneta-lietosanas-paradumi>